

Overweging kersnacht 2016

gelezen: Jesaja 9,1-6;

Lucas 2,1-15.

1.

Ze stond er wat eenzaam, zo lijkt het op de foto in de krant, maar het was haar antwoord op de aanslag op de kerstmarkt maandag in Berlijn. Zij hield een eenvoudig vel papier omhoog daarop een roze hart en een zin: 'Liebe schlägt Haß', liefde verslaat haat. Toen het van de zomer in de Verenigde Staten hoog opliep, niet alleen in de verkiezingsstrijd tussen Hilary Clinton en Donald Trump, maar in het protest tegen geweld van de politie tegen zwarte jonge mannen en na een bloedige aanslag op 14 politieagenten door één zwarte jonge man, *black lives matter* tegenover *blue lives matter*, pleitte een columnist er in de *New York Times* hartstochtelijk voor *ieders* leven weer te gaan zien als belangrijk. 'Ik weet heel goed dat als er gesproken wordt over liefde en empathie ... in het aangezicht van geweld', zo schreef hij, dat dit 'kan aanvoelen als een confrontatie met de harde macht door een zachte kracht, alsof een benadering die zozeer steunt op zaken die zo ijl zijn en zozeer een cliché lijken, per definitie zwak zou zijn. Maar dat is simpelweg een illusie, gekoesterd door de kleingelovigen.' Dit is de nacht die de illusie van de kleingelovigen wil doorbreken, van de kleingelovige in ieder van ons. Dit is de nacht waarin we horen dat niet het verstandige cynisme het gelijk aan zijn kant heeft, maar de hoop. De wereld wordt gedragen door een kracht en een beweging waarop de hoop het juiste antwoord op is. 'Het Woord' heet het in de taal van het evangelie van Johannes, 'in beginsel was het Woord' – we hebben het gezongen. 'In dat Woord was leven en het leven is het licht voor mensen | dat schijnt in duisternis | en voor het duister niet is gezwich'. Alles bestaat dankzij een kracht die in ons weerklank vindt als hoop, als een verlangen waarin de grond weerklinkt van alle leven.

Vertrouwen is geen naïeve illusie. Hoe *safe* het ook lijkt om alleen in macht te geloven, de toekomst verbergt zich in wat zich laat aanzien als onmacht. Keizer Augustus en landvoogd Quirinus kunnen mensen dwingen om op weg te gaan, maar zij kunnen niet voorkomen dat de profetie van Jesaja uitkomt, die we elke advent opnieuw lezen hebben: 'Zie, de jonge vrouw is zwanger, en zij zal een zoon ter wereld brengen, en jullie zult hem de naam Immanuël geven', dat wil zeggen: 'God met ons' (Jes. 7,14). Zij kunnen niet voorkomen dat er een toekomst geboren wordt die helemaal niet door hen wordt bepaald. Want het 'God met ons' waar het hier over gaat is iets heel anders dan het 'God staat aan onze kant' van machten en machthebbers. We hebben het zojuist gehoord: Het drukkende juk, de stang op de schouders, de stok van de drijver, zij worden niet heilig of onvermijdelijk verklaard, zij worden stukgebroken. *In God we trust* staat er op de Amerikaanse dollarbiljetten en de in Nederland geslagen munten van twee Euro hebben als randschrift 'God zij met ons'. Weten wij wel wat we wensen? Als de Bijbelse verhalen iets duidelijk maken, dan is het wel dat wanneer deze wens uitkomt wij verbijsterd zullen staan over wat er dan kan gebeuren.

2.

Zoals zij toen verbijsterd stonden, de herders, daar in de velden bij Bethlehem. 'De hemel is de hemel van God', zegt psalm 115 (vers 16), 'aan de mensen schonk Hij de aarde', maar in het kerstverhaal loopt het allemaal door elkaar. De engelen verbinden hemel en aarde intiem met elkaar en er gebeurt waarom wij in het Onze Vader vragen: Gods wil geschiedt op de aarde evenzeer als in de hemel. Nog niet op de hele aarde, maar wel bij het herders die te horen krijgen dat er een redder geboren is en die redder vervolgens ook zien. Bij het kind, liggend waar het toevallig liggen kon, gekleed in wat er aan schamele schaarste beschikbaar was, niet in staat om voor zichzelf op te komen maar volledig afhankelijk van wat anderen het zullen geven aan eten en drinken, aan liefde en aandacht. Bij Maria en Jozef, niet zelf op weg gegaan, maar

gedwongen, niet behorend die degenen die als de meesten van ons onderweg een hotelletje nemen, maar die zijn aangewezen op de schuilplaats die hen gelaten en gegund wordt. Op deze plaatsen komt Gods betrokkenheid aan het licht, die als de hemelkoepel de aarde overhuift.

In de Openbaring van Johannes, het laatste Bijbelboek, wordt een visioen geschilderd van een vrouw in barensweeën als teken aan de hemel. Voor haar staat dan een draak, symbool van de op hol geslagen macht van staten en heersers, klaar om haar kind te verslinden zodra zij het gebaard had (Op. 12,1-4). Zo gaat dat: de tegenkrachten staat altijd klaar om degene die in het verhaal van vannacht 'een redder' genoemd wordt en een 'gezalfde van God', uit te schakelen en onschadelijk te maken. Maar het zal niet lukken. In het visioen worden de vrouw en het kind gered, de vrouw verblijft in de woestijn waar zij door God wordt gevoed, het kind verblijft bij God, van waaruit Hij voortaan de wereld regeert. Steeds opnieuw laat Hij van daaruit toekomst geboren worden, gedurig brengt Hij mensen ertoe niet op te houden met verlangen, telkens weer laat Hij hoop ontspringen. Afgelopen november was emeritus-bisschop Paride Taban uit Zuid-Soedan op bezoek in Nederland. Bisschop Taban is inmiddels tachtig, maar hij heeft geen opvolger in zijn door telkens opblazende burgeroorlogen geplaagde land. Overal waar het maar kan zet hij zich voor zijn mensen in. Hij zegt: 'Machthebbers verdwijnen, maar de mensen blijven. Blijf daarom bij de mensen, want daar begint de vrede.' Dat is Gods werk, op aarde zoals in de hemel: dat er steeds opnieuw vrede begint, ondanks en te midden van alle geweld. En dat hoop daarom mogelijk is en blijft. Niet omdat wij de hoop vol weten te houden, maar omdat de hoop telkens weer bij ons wordt gewekt.

3.

Er zijn religieuze tradities die zich voorstellen dat mensen na hun dood opnieuw geboren worden. De christelijke traditie stelt zich voor dat mensen elke dag opnieuw geboren kunnen worden, dat iedereen zich steeds kan realiseren dat ook haar of zijn leven is als dat van dat kind dat hier voor ons ligt: naakt en kwetsbaar, klein en niet in staat om zichzelf door te zetten, maar niettemin een onherroepelijk begin van leven, van perspectief op leven, van een bestaan waar wat naakt en kwetsbaar is, klein en machteloos in het centrum staat. De geboorte van het kind in Bethlehem in Juda, tweeduizend jaar geleden, is niet voltooid als het zich niet voortzet in een geboorte in jou en jou, in jullie en in u, in mij. Het kind is een staande, steeds hernieuwde uitnodiging. Het kan. Je kunt je aansluiten bij het licht dat is doorgebroken en zo in jezelf het licht doen opgaan. Je kunt het in jezelf laten weerklinken, het Woord dat leven geeft, en zo jezelf opnieuw op het spoor van het leven laten zetten. Je kunt je voegen in het koor dat ondanks alles wat het tot zwijgen probeert te brengen, Gods eer blijft uitzingen: ere zij God in de hoge en vrede op aarde voor alle mensen van goede wil.

In het verhaal van deze nacht wordt verteld dat nadat de ene engel de geboorte van Gods Gezalfde aan de herders heeft verkondigd, zich bij hem een hele menigte engelen voegt. Een leger dat niet strijd met het zwaard, maar met het uitzingen van Gods eer totdat het de hele aarde omvat. Dat leger is er nog altijd en breidt zich tegen alle verdrukking in steeds verder uit, tot op vandaag. Neem Aeham Ahmad, die midden in de burgeroorlog zijn piano neerzette op wat er nog over was van zijn straat in Jarmuk, een buitenwijk van Damascus, de hoofdstad van Syrië, die ooit werd gebouwd als een vluchtelingenkamp voor Palestijnen. Met hun smartphone maakte vrienden opnamen van zijn pianospel en zet die op facebook en Aeham Ahmad werd wereldberoemd als de *Piano Man from Yarmouk*. Als IS-strijders zijn piano in brand steken, vlucht Ahmad naar Europa en slaagt er uiteindelijk in om ook zijn gezin naar Duitsland te halen. Met zijn muziek trekt hij volle zalen, maar hij vraagt zich af, volgens een rapportage die over hem gemaakt is: 'Voelen zij de muziek die ik voel? Of voelen ze alleen maar medelijden omdat ik een vluchteling ben?' Hebben wij medelijden met Maria en Jozef en al die anderen die zonder bescherming door de wereld zwerven, of begrijpen wij dat waar zij onder ons zijn het nieuwe begin ontstaat dat wij broodnodig hebben? Worden wij vertederd door het kerstkind, of zien we

het als de presentie van Gods blijvende trouw, de onstuitbare kracht van licht en leven die er bij ons op aandringt er bij ons op blijft aandringen ook ons leven te vernieuwen? Horen we de engelenkoren, zien we de glorie die hen omstraalt, voegen we ons erin in? Dat is mogelijk, dat is en blijft ondanks alles altijd weer mogelijk. Want Gods Woord van leven, licht en betrokkenheid woont voorgoed onder ons. – Dat het zo mag zijn.

Erik Borgman